

De kleine verhalen van de stad

DE AMSTERDAMSE DAKLOZENKRANT

NR.21 • VR 15 NOV - DO 28 NOV 2013 • JG.19

Meesterverteller Anne van Delft werkt aan haar nieuwe voorstelling *60 jaar werk in Nieuw-West*.

'MIJN VOORSTELLING WORDT GEEN GESCHIEDENISLES'

Jonge helden en afgedankte soldaten

Anne van Delft helpt mensen hun verhaal te vertellen, en ze verzamelt ook verhalen voor haar vertelvoorstellingen. Nu zit ze midden in de voorbereidingen voor een nieuw project, waarin drie generaties mensen vertellen over werk in Amsterdam Nieuw-West.

TEKST BRECHTJE KEULEN · FOTOGRAFIE SANDER HEEZEN

Ze heeft een voorliefde voor de kleine verhalen van de stad. Voor de verhalen van de gewone mensen, die zó gewoon klinken dat je de neiging hebt om er niet naar te luisteren, om 'eroverheen te vliegen'. Juist die kleine verhalen zeggen volgens Anne van Delft iets over de tijd, over de omgeving, over het leven, en ze veranderen de verteller. 'Mensen moeten kunnen vertellen, anders blijven ze hetzelfde. Door te vertellen vernieuw je jezelf, verander je, ga je anders denken. Een dag kan mooi of niet mooi zijn, maar als je erover kunt vertellen is hij mooier.'

Haar nieuwe voorstelling *60 jaar werk in Nieuw-West* is nog volop in ontwikkeling. Ze praat er wat aarzelend over, nadenkend, nog tastend naar de juiste woorden. 'Zie je dat ik nog aan het zoeken ben?' vraagt ze dan. Vervolgens kan ze zomaar een halve minuut stil blijven, speurend naar waar het antwoord op een vraag gevonden kan worden, alsof ook dat weer een apart verhaal is dat de juiste vorm moet krijgen. Ze weegt haar woorden, praat zachtjes en ingetogen als het antwoord daarom vraagt, luid en met veel klemtonen en armbewegingen als ze iets zegt wat gehoord moet worden.

Wonen en werken zijn met elkaar verweven, zegt ze, daardoor heeft werk heel veel met de stad te maken. Je kunt ergens niet alleen maar wonen. Je moet ook eten, dus de landbouw hoort ook bij de stad, net als de bedrijven die de spullen die je gebruikt produceren. En

wat zo interessant is aan Nieuw-West: dat stadsdeel werd zestig jaar geleden ontworpen door Cornelis van Eesteren met het idee dat wonen en werken juist gescheiden moesten zijn. De tuinsteden werden een woongebied, de havens en de fabrieken lagen daaromheen.

'Toen had je nog grote fabrieken, zoals die van IBM, waar schrijfmachines werden gemaakt. Eerst hadden die van die hamertjes waar de letters op stonden. Als vingertjes gingen die tsjoek-tsjoeek op het papier. En IBM vond toen een typemachine uit met een bolletje waar alle letters op stonden.' Er werkten duizenden mensen. En dan was er ook nog de Ford-fabriek. Fordmensen gingen in 1963 voor het eerst gastarbeiders uitnodigen in Ankara en Al Hoceima, een verhaal dat we volgens Anne vaak vergeten. 'Ze zeggen nu: al die mensen komen hiernaartoe... maar toen werden ze daar geworven. Dat moeten we niet over het hoofd zien. Mijn voorstelling wordt geen geschiedenisles, het gaat om de individuele verhalen van de mensen uit de buurt. Maar ik heb die context wel nodig om écht te horen wat de mensen zeggen.'

Hoe maak je samen met de mensen die meedoen een goed verhaal?

'Eerst praat ik met tientallen mensen als informant, dan vertellen ze mij over hun werk. Ik zoek dan naar momenten die je in geuren en kleuren kunt vertellen. Niet naar de discussies, maar naar waarnemingen. Uit de hele film die ze voor zich zien, neem ik een paar close-

ups. Er was bijvoorbeeld één jongen die alles altijd heel snel kon. Heel snel kranten bezorgen, met een stepje over de galerij en dan tsjak-tsjak-tsjak de kranten "gooien". Zo noemde hij dat zelf. Of er was iemand die met textiel had gewerkt en die liep steeds met zijn vingers over een rek kleding om te tellen hoeveel er hing. Zo met zijn vingers krabbelen ging hij over de bovenkant. Het werk dat iemand gedaan heeft, zit soms helemaal in zijn lijf. Dat zijn krachtige beelden. Die zie je vaak in sprookjes, maar ik zoek ze in het gewone leven, niet in de extremen. Er is ook een vrouw die met ouderen werkte in de thuiszorg. Toen zij een paar dagen weg was, overleed een man die ze verzorgde, en toen ze terugkwam was hij al begraven. Dat vond ze zo jammer. Ze zei tegen me: "Ik had zo graag zijn kist nog afgestoft." Dat is zo'n sterk beeld. Als je dat vindt, kan iemand zijn verhaal zo vertellen dat de ander het ook volgt. Dan worden mensen begrepen. Dat is fijn, begrepen worden!'

'Laatst had ik een optreden en een bijeenkomst over de verhalen van de tweede levenshelft', zegt ze. 'Aan welke verhalen heb je iets als je ouder wordt? In sprookjes komen vaak jonge helden voor, maar er zijn ook sprookjes met oudere helden. Wat doen die? Wat leren die? De jongelingen gaan er meestal op uit om de wereld te ontdekken, maar de ouderen gaan opnieuw kijken naar de wereld zoals die is. Dat is ook avontuurlijk! En dan heb je ook nog sprookjes over de afgedankte soldaat. Die komt ook vaker voor. Eerst wist ik niet wat ik daarmee moest, maar nu zie ik hem voortdurend om me heen: mensen die in een reorganisatie belanden, die vervangen worden door iemand die jonger en goedkoper is, die geen plek meer hebben in een bedrijf. De jonge held leefde nog lang en gelukkig, maar toen werd hij afgedankt. En wat dan? Dat is een heel ander hoofdstuk, hè?' >

Er is de afgelopen zestig jaar veel veranderd in Nieuw-West. De grote industrie is verdwenen, mensen krijgen niet zo gemakkelijk meer een vaste baan, er zijn veel meer zelfstandigen gekomen, er wordt niet meer gewerkt op zaterdag, maar de grens tussen werk en vrije tijd is wel minder duidelijk geworden. Het werk is terug in de woonwijk. 'Het ideaal was dat hiér de huizen waren en dáár het werk. En nu zijn mensen op kleine stukjes grond tussen de huizen moestuintjes aan het maken. Ondernemers gaan in leegstaande gebouwen zitten. Ik denk dat in een heleboel van die flats en woonhuizen bedrijfjes zitten: internetwinkeltjes, administratiekantoor-tjes, adviesbureautjes. We hebben meer vrije tijd dan ooit, maar die hebben we opgevuld met spullen. En met een mobieltje is iedereen de hele tijd bereikbaar. Dat zijn grote veranderingen die allemaal binnen een paar generaties hebben plaatsgevonden. En dat zie je zo mooi in Nieuw-West, omdat alles daar

zestig jaar geleden pas begon.' Anne gaat even verzwijgen, alsof ze zich ergens klaar voor maakt, en zegt dan: 'Er is een jonge jongen die altijd baantjes heeft en die altijd aan het werk is. Maar zodra hij op zoek gaat naar een stage valt het stil en kan hij niks vinden. De jonge held – want ik vergelijk het maar even met sprookjes – is klaar om de wereld in te gaan, maar hij zit klem. Je kunt iedereen fijn werk, waar je trots op bent, waarin je kunt laten zien wat je kan. Avontuur! Maar deze jongen zit vast, en dat geldt voor heel veel jongeren nu. Wat betekent dat voor een generatie? Je kunt niet weg als je verhaal even niet zo lekker loopt. Vroeger gingen ze dan naar zee. Maar nu?'

Ze schrijft met een potlood iets op een dubbelgevouwen vel papier. 'Ik zit nu te componeren met die verhalen, zie je het? Geen werk is echt een probleem. Een man vertelt dat hij geen baan heeft maar klussen doet in zijn buurt, voor zijn community, en dat wil hij gewoon

doen, omdat het energie oplevert, gewoon uit levenslust. Dat zou het slotverhaal kunnen zijn.'

Is verhalen vertellen voor jou altijd werk geweest?

'Ja. Ik was leraar Nederlands, maar toen heb ik ontslag genomen. Ik hield wel van het lesgeven maar niet zo van school. Er waren toen nog niet zoveel mensen die zichzelf "verteller" noemden, maar voor mij bleek het vertellen mijn handschrift te zijn. Ik organiseerde toen een vertelfestival en sindsdien leef ik van optreden en lesgeven en registreren, nu vijftientwintig jaar. Vertellen komt intussen steeds meer voor naast acteren.'

Wat is eigenlijk het verschil tussen die twee?

'Een verteller heeft een rechtstreekse relatie met het publiek. Och! Een verteller vertelt, een acteur speelt een rol. Je kunt aan de gang blijven met definities. Vertellen is beelden schilderen

in woorden. Maar dat doet een dichter ook. Oei. Nee: als iemand iets vertelt, weet je het onmiddellijk. Dan komt er zo'n zucht: hè, ja.'

Even denkt ze na, dan zegt ze: 'Hoe ziet werk in sprookjes eruit? Dan krijg je taken, hè? Vaak weet je niet waarom en is het bijna onmogelijk. Dan moet je goud spinnen uit stro. Maar dan is er ook nog de categorie "steel drie schubben van een draak". Hoe doe je dat? Ik kan me best voorstellen dat zo'n jongen uit Nieuw-West zich zo gevoeld heeft. Je kunt niet gewoon zitten wachten, je moet vindingrijker zijn. Door daarover te vertellen kun je het in een nieuwe samenhang zien, en dan verschuift er misschien weer wat.'

Het potlood krast weer over het papier.

Wat staat daar?

Zucht. 'Ik ben nog niet tevreden over mijn speurtocht naar sprookjes over werk. Je hebt Hercules, Sisyphus, en de Grote Werken. Nieuw-West hoort eigenlijk ook bij Grote Werken: het was de moderniteit, vooruitgang, licht, lucht, ruimte in huis. Echt gebouwd vanuit een ideaal, een wijk van goede bedoeelingen. En nu zie ik allemaal mensen die zelf allerlei nieuws verzinnen, op kleine schaal, dingen die ze zelf kunnen uitvoeren. Ik hoop dat er veel verschillende mensen op de voorstelling af komen, want het gaat niet alleen om het vertellen. Het moet ook gehoord worden.'

Had je deze voorstelling ook in een ander stadsdeel kunnen maken?

'Nee. Ieder stadsdeel heeft zijn eigen verhalen. Dat komt door de manier waarop een stuk stad gebouwd is, en de tijd waarin de plannen gemaakt zijn. Veel van mijn voorstellingen gaan eigenlijk over hoe mensen zichzelf een plek verschaffen in de stad. Hoe ze hun eigen plek creëren. Nu denk ik ineens: misschien wil ik hierna wel eens een ander thema gaan onderzoeken. Zou het zijn omdat ik nu zelf een beetje richting pensioen begin te gaan, en anders ga denken over werk? Dat ik me een beetje heroriënteer op het leven? Wat heeft het mij gebracht, en wat brengt de nieuwe fase?'

De voorstelling *60 jaar werk in Nieuw-West* is op vrijdag 29 en zaterdag 30 november gratis te bezoeken in Garage Notweg en zondag 1 december in het Van Eesterenmuseum. Zie www.annevandelft.nl voor meer informatie.